

Intrekking van het Keizerlijk decreet van 30 December 1809, concernant les fabriques, enz omtrent de Erediensten.

[58. 7.]

MEMORIE VAN BEANTWOORDING van het
Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs
over het bovengenoemd ontwerp van wet.

§ 1. De Kamer gelieve het der Regering ten goede te houden, zoo zij, in het algemeen instemmende met hetgeen in het laatste gedeelte van § 1 van het Verslag is opgemerkt, aangaande de verhouding tusschen Kerk en Staat, in geen breedvoerige beschouwingen treedt over een ontwerp, dat, hoe belangrijk ook, gelijk reeds in de afdeelingen werd begrepen, in geen regtstreeksch verband staat met de tegenwoordige voordragt. Ter beantwoording van de gestelde vragen schijnt het volgende voldoende.

Zeker moet dit ontwerp worden aangemerkt als een laatste groote maatregel tot losmaking van de banden, die de kerkgenootschappen aan den Staat verbinden, in zoover zij de vrije inwendige organisatie der kerkgenootschappen belemmeren. Op het oogenblik nu, dat die banden ten aanzien van het kerkgenootschap, waarvoor zij nog in sommige streken van ons land bestaan, worden losgemaakt, heeft men van de Regering geene bijzondere regeling van den regtstoestand der kerkgenootschappen, afwijkende van het gemeene regt der zedelijke lichamen, te wachten, eene regeling waardoor op nieuw bijzondere banden tusschen den Staat en de Kerk zouden worden geknoopt en eene soort van voogdij van Staatswege in het leven geroepen als die, welke men ook door het tegenwoordige voorstel zooveel mogelijk heeft willen opheffen.

De Regering acht zich niet geroepen om, bij de tegenwoordige opvatting van ons staatsregt, verandering te brengen in de verhouding van Kerk en Staat en in den tegenwoordigen regtstoestand der kerkelijke goederen; integendeel zou het naar hare meening een bedenkelijke stap achterwaarts zijn, als men nu weder de voogdij der Regering ging invoeren, zoo als wat het Hervormd kerkgenootschap betreft, is geschied onder het bekende organiek besluit van 1816 en de daarbij behorende maatregelen.

Zijn er leemten in onze wetgeving aangaande corporaties en stichtingen, men zal bedacht moeten zijn op aanvulling van die leemten door verbetering van het gemeene regt; maar eene bijzondere wettelijke regeling op het beheer van het vermogen der kerkgenootschappen mag de Regering niet toezeggen.

§ 2. Het kan niet vreemd schijnen, dat het decreet van 30 December 1809 lang onaangetast is gebleven en sedert 1815 steeds is uitgevoerd. De wet van 18 Germinal an X, gold in Limburg en Staats-Vlaanderen en zolang zij stand hield en ook in den kerkelijken toestand geene verandering in beide gewesten plaats greep, was er, ook met het oog op art. 2 add. der Grondwet van 1815, geene dringende reden om het bij dat decreet in het leven geroepen fabriekbeheer te doen vervallen. Het decreet gold ook van 1830—1840 in België, waartoe een groot gedeelte van Limburg destijds feitelijk behoorde. Toen in laatstgemeld jaar, naar aanleiding van een verzoek der Regering, eene wijziging kwam in het kerkelijk bestuur dier beide voormelde landstreken en zij van de bisdommen van Luik en Gent werden afgescheiden, achtte men het oogenblik nog niet dadelijk gunstig om de zoo vele jaren gegolden hebbende regeling te wijzigen. Na 1853 hebben echter de kerkvoogden van Roermond en Breda aanzoek gedaan tot intrekking of wijziging van het decreet, waar-

mede de Regering echter geen haast meende te moeten maken, wegens de vele daarmede verbonden belangen der burgerlijke en kerkelijke gemeenten, waarop die kerkvoogden opmerkzaam zijn gemaakt.

De vorige Commissaris des Konings in Limburg drong echter jaarlijks in zijn verslag aan den Minister van Binnenlandsche Zaken op die intrekking aan en somde de moeilijkheden op voor het gewestelijk bestuur en de belangen der burgerlijke gemeenten in de handhaving van het decreet gelegen, die niet minder werden, omdat de wet van 10 September 1853 aan de kerkgenootschappen en bepaald aan het Rooms-katholiek kerkgenootschap in de overige gewesten des Rijks volkomen vrijheid van inrigting en bestuur had verzekerd en geene der bemoeijingen op blz. 4 der Memorie van Toelichting vermeld, daar zijn toegelaten.

Er is derhalve wel degelijk van bevoegde zijde en herhaaldelijk bij de Regering op aangedrongen om de zaak der intrekking van het decreet ter hand te nemen. Het is dan ook geen afgetrokken begrip van eenparige wetgeving dat zij daarmede op het oog heeft, maar de erkenning der regtmatigheid en billijkheid, dat vele kerkgenootschappen gelijke vrijheid van zelfbeheer genieten, zoo als te regt door de meerderheid, die in beginsel de voordragt goedkeurde, is opgemerkt.

De ondergeteekenden kunnen ook aan de minderheid niet toegeven dat, inzevolge de Fransche wetgeving, de kerken en pastorijen algemeen beschouwd zouden moeten worden als bezittingen der burgerlijke gemeenten. Er mogen sommige regterlijke en administrative regtspraken van oude dagteekening ten voordeele van dat gevoelen worden aangehaald, door schrijvers van gezag is te regt opgemerkt (1), dat zij geene enkele stellige Fransche verordening vermelden, waarin de eigendom dier gebouwen aan de burgerlijke gemeenten is toegewezen. De tekst van het decreet van 7 Thermidor an XI en van de daarop gevolgde beschikkingen van 28 Frimaire, 1 Nivose, 6 en 20 Pluviose, 30 Ventose an XII, van 30 Mei en 31 Julij 1806 pleiten ook niet voor dat gevoelen. Een advies van den Staatsraad van 2 Pluviose an XIII zegt: "Sur la question de savoir si les communes sont devenues propriétaires des églises et presbytères qui leur ont été abandonnés en exécution de la loi du 18 Germinal an X . . . . . est d'avis que les dites églises et presbytères doivent être considérés comme propriétés communales."

Daartegen valt echter op te merken dat bij voormelde wet (artt. 72—75) van geene overgave van gebouwen aan de burgerlijke gemeenten wordt gesproken en voormeld advies niet door het hoofd van den Staat is goedgekeurd en evenmin is afgekondigd, of door eene latere verordening bevestigd. Het kan alzoo den grondslag niet uitmaken van eene zoo gewichtige overdracht van vaste goederen aan de burgerlijke gemeenten, die ook niet bij latere Fransche arresten is aangenomen (2), terwijl de Nederlandsche Regering bij Koninklijk besluit van den 2den Januarij 1824, n°. 86, den Raad van State gehoord, ten aanzien der teruggegeven pastorijen heeft beslist, dat zij niet als gemeente-eigendom beschouwd kunnen worden.

Bij de intrekking van het decreet van 1809, zullen de kerkfabrieken zijn opgeheven en door nieuwe besturen of bestuurders worden vervangen. Door wie die benoemd of gekozen zullen worden, is voor de Regering van betrekkelijk minder belang, maar zeker is het, dat de nieuwe kerkbesturen, wegens de algemeen bekende opvatting van het Rooms-katholiek kerkgenootschap nopens het beheer der kerkelijke goederen, niet zonder medewerking van den bisschop zullen optreden en handelen. Vóór het tijdstip waarop het decreet buiten werking treedt, verwacht de Regering mededeeling van het voor de nieuwe kerkbesturen vastgestelde reglement en de daarbij gemaakte instelling dier besturen. Die mededeeling zal voor de Regering voldoende zijn om de in art. 2 van het wets-ontwerp bedoelde overname en de verdere handelingen, waartoe de intrekking aanleiding mogt geven, gevolg te doen nemen.

(1) Zie DULLOZ, Repert. de législation, voce *Culte*, n°. 482—486.

(2) Zie arrest van het Fransche hof van cassatie, van 7 Julij 1840, te lezen in Journal des fabr. VII, 27, en GAUDRY, Traité de la législation des cultes, II, bladz. 473—513.

Intrekking van het Keizerlijk decreet van 30 December 1809, concernant les fabriques, enz. omtrent de Eerediensten.

Er bestaat geen bedenking om, ter voldoening aan het verlangen in § 2 van het Verslag en bij de aantekening op art. 1 te kennen gegeven, den brief van Gedeputeerde Staten van Limburg van 13 October 1871, 2de afdeling a, lit. 4012/2 P, met alle bijlagen ter griffie der Kamer neder te leggen ter inzage voor de leden.

§ 3. De ondergeteekenden meenen te moeten betwijfelen, of de voorstelling der zaak in de tweede zinsnede van § 3 juist is. In de conventie tusschen de Fransche Regering en den Paus van 10 September 1801 wordt van kerkfabrieken geen gewag gemaakt. Zij werden eerst in beginsel ingesteld bij art. 76 der organieke bepalingen vervat in de wet van 18 Germinal an X (8 April 1802), bepalingen, die, gelijk bekend is, geheel buiten medewerking van den Paus vastgesteld en als wet afgekondigd werden.

De kerkfabrieken zijn derhalve geen uitvloei van eene liberale overeenkomst, zoo als op bladz. 4 van het Voorloopig Verslag wordt beweerd.

De organisatie van kerkfabrieken is het eerst geschied bij eene beschikking der Fransche Regering van den 9den Floreal an XI, waarbij die geheel aan de bisschoppen werd overgelaten, doch naast welke instellingen, drie maanden later, bij decreet van 7 Thermidor an XI, uitsluitend door den Staat, kerkfabrieken werden in het leven geroepen om de teruggegeven onvervreemde fabriekgoederen te beheeren; het geestelijk element was daarin zeer matig vertegenwoordigd, namelijk slechts met ééne raadgevende stem. Bij het decreet van 1809 werden de kerkfabrieken geheel door den Staat alléén geregeld in hare zamenstelling, wijze van beheer, inkomsten enz., en zoo het geestelijk element daarin eenig meerder gewigt kreeg dan in de kerkfabrieken, volgens het decreet van 7 Thermidor an XI (26 Julij 1803) was het toch niet zwaarder dan de Staat zelf vergunde, of wegens het begrip der Roomsche-Katholieke Kerk onvermijdelijk achtte, en de aard van de te beheeren goederen en liefdegiften vorderde, terwijl de in bijna ieder artikel voorgeschrevene goedkeuring of magtiging van den Staat elke tusschenkomst van het geestelijk element verzwakte, zoo als uit de meeste op bladz. 4 der Memorie van Toelichting aangehaalde artikelen kan blijken. Men kan ook niet toegeven, dat de kerkfabrieken instellingen zijn van gemengden aard. Er is niets in het decreet van 1809, dat met grond aan eene gemengde instelling kan doen denken.

Dat de Fransche Keizer aan het vaststellen der bepalingen van het decreet en de werking der daarbij in het leven geroepen kerkfabrieken staatkundige oogmerken verbonden heeft, is mogelijk, maar doet ook thans niets ter zake. Dat hij over de teruggegeven fabriekgoederen een geregeld bestuur wenschte in te rigten, bewijst het decreet van 7 Thermidor an XI, even als dat van 30 December 1809, in artikel 36 waarvan die teruggegeven goederen als middel van inkomst der kerkfabrieken zijn aangewezen.

De bezoldiging door de geestelijken in Limburg uit 's Rijks kas genoten, is geenszins bij het decreet van 1809, maar bij eene reeks van andere verordeningen, zoowel Fransche als latere, geregeld.

Die bezoldiging moge hooger zijn dan die in andere provincien, het geldt hier een toestand, die zich historisch heeft ontwikkeld en de intrekking van het decreet kan geene aanleiding geven om daarop terug te komen.

In de bij het Voorloopig Verslag overgelegde Nota van den heer C. A. DE BIEBERSTEIN komen enkele beweringen voor, welke te dezer plaatse een kort antwoord vereischen. De in de Nota aangehaalde decreten van 1789 zijn op de Belgische departementen, waartoe Limburg mede behoort, nimmer van toepassing geweest, als zijnde daar niet ingevoerd.

De nationaal-verklaring der kerkelijke goederen is in die departementen, nadat zij in 1795 met de Fransche Republiek waren vereenigd, eerst uitgesproken bij het decreet van 17 Ventôse an VI (7 Maart 1798): reeds drie jaren daarna werd het concordaat gesloten en ten gevolge daarvan werden weldra de nog aanwezige fabriekgoederen gerestitueerd. Na dien tijd kon natuurlijk met den verkoop van fabriekgoederen niet worden voortgegaan, daar de kerkfabrieken zich daartegen zouden hebben verzet. Het aangevoerde in de Nota, dat na 1815 nog niet onbelangrijke geestelijke goederen zouden zijn verkocht, kan

dan ook alleen zien op klooster-, abdij- en dergelijke goederen, op welke intusschen de kerkelijke gemeenten nimmer eenige aanspraak hebben gehad. Met name ten opzichte van de aangehaalde kolenmijnen van Kerkrade was zulks het geval.

Wat hiervan echter ook zij, bij het concordaat waren de grondslagen gelegd, waarop de betrekkingen, ook de financiële, tusschen den Staat en de Roomsche-katholieke Kerk voortaan zouden berusten. En onder de verplichtingen welke de Fransche Regering op zich nam, behoorde het subsidiëren der kerkfabrieken geenszins. De invoering van het subsidiestelsel, gelijk dit thans nog krachtens het decreet van 1809 bestaat, was eene geheel vrijwillige daad der Regering, en van verkregen regten op deze subsidien kan derhalve uit dezen hoofde geene sprake zijn. Over de intrekking van de wet van Germinal an X behoeft thans niet meer te worden gehandeld, daar deze wet reeds bij die van 10 September 1853 (*Staatsblad* n°. 102) is buiten werking gesteld.

§ 4. Men moge den zin der eerste alinea van art. 168 der Grondwet verschillend kunnen opvatten, de Regering heeft zich echter niet kunnen overtuigen, dat bij de opheffing van het decreet van 1809, voor de kerkfabrieken een regt op schadeloosstelling in art. 168 zou geworteld zijn.

De gronden voor deze meening zijn reeds uiteengezet in § 4 der Memorie van Toelichting en vonden ook krachtigen steun in de afdelingen der Kamer. Het is dus onnoodig daarop andermaal terug te komen.

Aan de opmerking in de 5de zinsnede van deze paragraaf gemaakt is te gemoet gekomen, doordien het bedrag der van Rijkswege te verleen tegemoetkoming in een nieuw art. 6 van het ontwerp is opgenomen. Dat bedrag is geraamd naar de middelsom der kolommen a, b en c van Bijlage B der Memorie van Toelichting, tot een rond cijfer berekend.

Het schijnt voldoende voor de behoeften, ook omdat het zich laat verwachten, dat de nieuwe kerkbesturen, van de banden des decreets onthoven en niet meer, als voormaals de kerkfabrieken, voortdurend op de gemeentekas leunende, maar op eigen voeten moettende staan, zich, even als de kerkbesturen in de overige gewesten, beijveren zullen de verkregene vrijheid van handelen aan te wenden om de eigene inkomsten der kerken te vermeerderen.

De reden waarom bij de raming der f 14 000 kolom e van bijlage B niet in aanmerking is genomen, werd hierboven reeds aangegeven. De in die kolom vermelde sommen zijn voor geene becijfering en derhalve ook voor geen vaststelling van een gemiddeld jaarlijksch bedrag vatbaar. Zij betreffen hoogst veranderlijke uitgaven,

De burgerlijke gemeenten kunnen het „fournir aux grosses réparations des édifices du culte” zoo ruim en zoo karig nemen als haar goeddunkt, kostbare of ook alleen volstrekt noodzakelijke herstellingen aan die gebouwen laten doen, het bezitten van monumentale kerken, van fraaije klokketorens of uurwerken, van ruime schoone pastorijen, als eene behoefte of ook als een gewenscht sieraad der gemeente beschouwen, doch die behoeften en de tot hare bekostiging benoedigde gemeente-uitgaven zijn zeer betrekkelijk, afhankelijk dikwerf van de min of meer ruime bezittingen of inkomsten der burgerlijke gemeenten, en kunnen bij eene van Rijkswege te verstrekken tijdelijke vergoeding, zoo als bij het wets-ontwerp wordt voorgesteld, niet in rekening komen.

De jaarlijksche vermindering der tegemoetkoming van f 14 000 met $\frac{1}{10}$ vindt haren grond in de omstandigheid, dat die tegemoetkoming na 10 jaren zal ophouden en het geleidelijker is, deze langzaam te verminderen dan haar na 10 jaren op ééns te doen ophouden. Die jaarlijksche inkrimping moet voor de kerkbesturen een spoorslag zijn, tijdig middelen te beramen om in dit toekomstig gemis te voorzien, terwijl het tienjarig tijdvak noch te lang noch te kort zal wezen, om dat doel te helpen bereiken.

§ 5. Het hier besproken punt, of in het vervolg op vrijwillige subsidien van wege de burgerlijke gemeenten mag worden gerekend, dan wel of deze bron van inkomst geheel zal zijn gesloten, is reeds behandeld geworden in de zitting der Kamer van 7 December ll. Hetgeen bij die gelegenheid, volgens het *Bijblad der Staatscourant* bladz.

Intrekking van het Keizerlijk decreet van 30 December 1809, concernant les fabriques, enz omtrent de Eerediensten.

603 en 604, door den Minister van Binnenlandsche Zaken werd gezegd, is ook het gevoelen der beide andere ondergeteekenden, namelijk dat de intrekking van het decreet van 1809 zal moeten voorafgaan aan de aanvulling van de leemte in de gemeentewet, zoo men althans wil dat verboden wordt subsidie te geven ten behoeve van kerken en pastorijen, en dat vóór de behandeling *de jure constituendo*, eerst de quaestie van het decreet van 1809 uit de wereld moet zijn.

De bevoegdheid der gemeentebesturen tot subsidiëring blijft derhalve bij de bloote intrekking van het decreet ongedeerd. Het daarmede gemoeide beginsel behoort in deze intrekkingwet niet als in het voorbijgaan te worden uitgemaakt, maar vereischt gezette overweging en afzonderlijke behandeling.

Considerans. Het decreet van 30 December 1809 is, behalve in Limburg, ook in Staats-Vlaanderen van toepassing, zoo als in de Memorie van Toelichting tot het wets-ontwerp, blz. 1, 2 en 3, uitdrukkelijk is gezegd. In hoeverre uit den *considerans*, zoo als die is voorgedragen, zou kunnen worden opgemaakt, dat door deze wet de beurzen worden afgeschaft, is aan de Regering niet duidelijk. Zij heeft echter geen bezwaar om de in het Voorloopig Verslag voorgestelde redactie over te nemen, gelijk alsnu is geschied.

Art. 1. (Zie hierboven § 2 aan het slot).

Ook na de intrekking van het decreet van 1809, zullen de nieuw opgetreden kerkbesturen vermoedelijk nog lang den naam van *kerkfabrieken* behouden en van daar de door de burgerlijke gemeenten gebezigde uitdrukking ten aanzien van den last van onderhoud door de *kerkfabriek* in plaats van *kerkbestuur*.

II. De kerk te Roermond is bij de Regering bekend als *cure de première classe*, overeenkomstig art. 60 en 66 der wet van 18 Germinal an X. Die hoedanigheid heeft zij onder de Fransche, Belgische en Nederlandsche Regeringen steeds behouden. Bij de latere Pauselijke beschikking van 1853 zijn de kerken, waarin de bisschoppen hunne zetels zouden vestigen, tot kathedrale kerken (zetelkerken) benoemd en daaronder de kerk te Roermond, doch de Regering heeft dit in het midden gelaten. Het is niettemin ten gevolge van dien feitelijken toestand, dat de Staten van Limburg vrijheid gevonden hebben aan de bepalingen van het decreet van 1809 gevolg te kunnen geven.

Art. 2, alin. 1. De uitdrukking „aan de kerkbesturen of bestuurders” in dit artikel van het wets-ontwerp gebezigd, heeft niet ten doel een onderscheid te maken tusschen *bestuur* en *beheer*, maar wel tusschen degenen, die de zaken van de kerkfabrieken zullen overnemen, zoodat wanneer onverhoopte omstandigheden het organiseren van een geregeld kerkbestuur in eenige gemeente mogten beletten, het bevoegd kerkelijk gezag een of meer tijdelijke bestuurders met die overname zou kunnen belasten, opdat deze noodzakelijke handeling geene vertraging zou behoeven te ondergaan.

Er kan moeilijk twijfel ontstaan wie hier onder het bevoegd kerkelijk gezag wordt verstaan, daar het geen ander zal zijn dan het kerkelijk gezag, dat thans bij de Regering, de gewestelijke en plaatselijke autoriteiten even als bij de geestelijken en leeken enz., als zoodanig bekend is, en met welk gezag in den regel de kerkelijke aangelegenheden, waar dit pas geeft, behandeld worden. Er is dan ook geen voldoende reden gevonden om de in het wets-ontwerp gebezigde uitdrukking door de in het Voorloopig Verslag voorgestelde te vervangen.

Art. 2, alin. 2. Het voorgedragen tijdvak van twee maanden mag voldoende worden geacht. Op den *eersten Januarij* na de afkondiging der wet, vervallen de kerkfabrieken *per se*, om het even of er nieuwe besturen of bestuurders ter vervanging zijn ingesteld of opgetreden. Werd de termijn verlengd, dan zou de voortdurende werking van het decreet van derden afhankelijk worden, wat niet kan worden toegegeven.

„*Rekening en verantwoording.*” Volgens art. 85 van het decreet, moet de rekening van den penningmeester door hem op den *eersten Zondag van Maart* aan het bureau van kerkmeesters worden ingediend en op den *eersten Zondag van April* aan den fabriekraad worden medegedeeld en afgesloten. Van die afgesloten rekening wordt een exemplaar in de kerkekist en een op het gemeenteraadhuis (*la mairie*) nedergelegd. Het is mitsdien vrij duidelijk, dat de door den penningmeester af te leggen rekening en verantwoording alleen het alsdan afgelopen jaar betreft, hetwelk door art. 90 bevestigd wordt. Mogt hij, bij intrekking van het decreet, nog wegens zijne rekening en verantwoording over vroegere diensten in gebreke zijn, dan zal deswege, even als ter zake van de rekening over het laatste jaar, de derde alinea van art. 2 op hem toepassing moeten vinden.

En de *verdere*, is in den tekst gewijzigd.

Tot het beheer behoorende goederen. Onder *goederen* wordt alles begrepen, wat tot den overgang van de eene administratie tot de andere in den ruimsten zin, volgens het gemeene regt behoort. Van art. 36 is geene melding gemaakt, omdat dit slechts spreekt van: *les revenus de la fabrique*, terwijl het hier geldt zoowel papieren, archiven, fondsen, kerksieraden en andere bezittingen onder het beheer der opgeheven kerkfabriek of dat van den penningmeester behoorende.

Art. 3. De in het wets-ontwerp gebezigde uitdrukking; „wetten en besluiten van *Franschen oorsprong*” en de daarvoor in de Memorie van Toelichting gegeven opheldering mag voldoende worden geacht.

Dat het decreet van 6 November 1813, voor zooverre dat op de kerkfabrieken betrekking heeft, onder de afschaffing is begrepen, acht de Regering niet twijfelachtig.

Van Franschen oorsprong. Het is voldoende geacht alleen te gewagen van wetten enz. van *Franschen oorsprong*, daar de Nederlandsche verordeningen, bijv. het Koninklijk besluit van 2 Augustus 1819 (*Staatsblad* n°. 41), bepalende de wijze, waarop de vacatures in de kerkfabriekraden tusschentijds door overlijden, vrijwillige aftreding of verandering van woonplaats ontstaande, zullen worden vervuld, en het Koninklijk besluit van den 22sten December 1819, n°. 68, betreffende de wijze van benoeming der wereldsche kosteren (*clercs laïcs*), en andere Nederlandsche verordeningen met het kerkfabriekbeheer verband houdende, van zelf met de kerkfabrieken vervallen.

I. *Art. 4, alin. 1.* In deze alinea is alleen spraak van pastoriën, onder welken titel ook, aan de burgerlijke gemeenten toebehoorende. De Regering heeft dien titel niet te onderzoeken en zich alzoo niet uit te spreken over den eigendom dier gebouwen, evenmin als over dien van kerken.

Het is der Regering niet bekend, dat er in de hierbedoelde gewesten kerken zijn, die volgens art. 75 der wet van 18 Germinal an X, ter beschikking der bisschoppen zouden zijn gesteld voor de parochiale dienst en niettemin in eigendom aan de burgerlijke gemeenten zonder behooren.

Die beschikbaarstelling door den Staat schijnt gemeenteeigendom bepaaldelijk uit te sluiten.

Over den afstand van dergelijke gebouwen [zal dus niet gehandeld kunnen worden op grond van deze wet. Zijn er andere dan voor de parochiale dienst bestemde kerken aan burgerlijke gemeenten in eigendom behoorende, bealanghebbenden zullen zich over den afstand, zoo die voor een hunner verlangd wordt, kunnen verstaan.

„*Op den tot hiertoe gebruikelijken voet.*” Op bladz. 6 en 7 der Memorie van Toelichting is aangeduid in welken zin deze woorden moeten worden verstaan. Eene geleidelijke vermindering van last met betrekking tot gebruik of bewoning eener pastorij wordt niet denkbaar geacht.

II. *Al. 2: „door afstand.”* Het afstaan van den eigendom der pastorij of woning door de burgerlijke gemeente verstrekt is aan geen tijdsbestek verbonden en zal altijd kunnen plaats hebben, met inachtneming der bepalingen van de gemeentewet waaraan hier niet wordt gederogerd.

Intrekking van het Keizerlijk decreet van 30 December 1809, concernant les fabriques, enz. omtrent de Eerediensten.

III. De hier gedane vraag is op bladz. 3 der Memorie van Toelichting reeds beantwoord. Het decreet van 1809 is, blijkens verklaring van den toenmaligen Gouverneur dd. 2 Julij 1824, n°. 2, in Gelderland nimmer ten uitvoer gelegd.

IV. De verplichting, waarop hier wordt gedoeld, vervalt van zelve door de intrekking van het decreet van 1809, doch daarmede wordt niets beslist omtrent de bevoegdheid der Provinciale of Gedeputeerde Staten om uit de gewestelijke fondsen subsidien ten behoeve der eeredienst te verleen, voor zooverre de provinciale wet daartoe bevoegdheid laat.

V. De tegemoetkoming van Rijkswegen, waarvan § 5, bladz. 5 en 6 gesproken wordt, is thans in een nieuw art. 6 van het wets-ontwerp opgenomen.

Het bedrag dier tegemoetkoming ad f 14 000 is hiervoren bij § 4, zoo men vertrouwt, voldoende toegelicht.

Art. 5. I. Ter voldoening aan het verlangen naar meer uitvoerige inlichting omtrent de toepassing tegenwoordig van het Keizerlijk decreet van 5 Mei 1806 *relatif au logement des ministres du culte protestant et à l'entretien des temples* gegeven, wordt ter inzage voor de leden ter griffie nedergelegd, een brief van den Commissaris des Konings in Limburg van 6 October 1874, Kabinet, n°. 141, met bijlagen.

Ten overvloede zij herinnerd dat ook de Protestantsche gemeenten die daartoe in aanmerking komen, op gelijken voet met de Roomsch-katholieke in de bij het nieuw ingevoegde art. 6 bedoelde tegemoetkoming zullen kunnen deelen.

II. Daar bij de andere kerkgenootschappen geene kerkfabrieken op den voet van het decreet van 1809 bestaan, kan eene verwijzing naar artt. 2 en 3 niet te pas komen.

De Minister van Justitie,

VAN LYNDEN VAN SANDENBURG.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

HEEMSKERK.

De Minister van Financien,

H. J. v. D. HEIM.

[58. 8.]

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

I. Den considerans te lezen:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben dat het Keizerlijk decreet van 30 December 1809 *concernant les fabriques* met de daarmede in verband staande verordeningen behoort te worden ingetrokken;

II. In art. 2, tweede lid, in plaats van *verdere*, te lezen: „de verdere”.

III. Na art. 5 op te nemen een nieuw

Art. 6. Gedurende tien jaren na het in art. 1 aangeduide tijdstip, wordt telken jare op de Staatsbegrooting eene som beschikbaar gesteld, ten einde aan de kerkgemeenten of de bedienaren van de openbare godsdienst voor het gemis ten gevolge van deze wet te lijden, eenige tegemoetkoming te verleen, bij wijze van overgangsmaatregel.

Die som wordt voor het eerste jaar op *veertien duizend gulden* (f 14 000) bepaald, en telken jare met één tiende van dat bedrag vermindert.

IV. Art. 6 wordt art. 7.

[58. 9.]

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET

WIJ WILLEM III, ENZ.

Allen die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het Keizerlijk decreet van 30 December 1809, *concernant les fabriques*, met de daarmede in verband staande verordeningen behoort te worden ingetrokken;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1.

Het Keizerlijk decreet van den 30sten December 1809, *concernant les fabriques* (*Bulletin des Lois* n°. 303), wordt, zooverre het nog van kracht is, buiten werking gesteld op den eersten Januarij volgende op de afkondiging dezer wet.

De kerkfabrieken, waar zij krachtens dat decreet bestaan, zijn te gelijker tijd opgeheven.

Art. 2.

Bij haar aftreden geven de kerkfabrieken hare archiven over aan de kerkbesturen of bestuurders, daartoe door het bevoegd kerkelijk gezag aangewezen.

De ontvanger der kerkfabriek doet binnen twee maanden na den dag in artikel één aangeduid, aan die kerkbesturen of bestuurders rekening en verantwoording en draagt hun het batig slot van rekening, zoo er een is, en de verdere tot het beheer behoorende goederen over.

Indien de ontvanger binnen den gestelden termijn aan zijne verplichting tot het doen van rekening en verantwoording niet voldoet, kan hij daartoe langs den weg van regten worden genoodzaakt

Art. 3.

Met het buiten werking stellen van het decreet van den 30sten December 1809 worden tevens, voor zooverre zij nog van kracht zijn, afgeschaft de wetten, besluiten en bepalingen van Franschen oorsprong, die tot het beheer der kerkfabrieken betrekking hebben.

Art. 4.

Overal, waar krachtens § 2 van art. 92 van het decreet van den 30sten December 1809 de burgerlijke gemeenten eene haar toebehoorende pastorij of woning aan de daarop aanspraak hebbende geestelijken verstrekken, worden die gebouwen nog gedurende tien jaren na den in art. 1 aangeduiden dag, op den tot hertoe gebruikelijken voet, ter beschikking van die belanghebbenden gelaten.

De gemeenten kunnen zich van den last, voor haar uit deze bepaling voortspruitende, ontslaan door afstand van de pastorij of woning.

De geldelijke vergoeding, in enkele gemeenten krachtens § 2 van voormeld art. 92 verstrekt voor gemis van pastorij of woning, wordt mede nog gedurende het hierboven aangeduide tienjarig tijdvak, op den tot hertoe gebruikelijken voet, gekweten, tenzij de belanghebbenden zich intusschen met elkander verstaan over den afkoop dezer vergoeding gedurende dat tijdvak.

Art. 5.

Op het in art. 1 aangeduide tijdstip wordt, met inachtneming van het bepaalde bij art. 4, tevens buiten werking gesteld het Keizerlijk decreet van 5 Mei 1806, *relatif au logement des ministres du culte protestant et à l'entretien des temples* (*Bulletin des Lois* n°. 90).